

مقدمه

به زر خالص می کند و او را برای احیای فضایل و اقامه فرایض مهیا می سازد، عامل مذکور نه به دعوت کوفیان مطرح کرده اند و برخی گفته اند عامل بوجود آمدن این وابسته است و نه ارتباطی به تقاضای بیعت دارد و نه آن که حرکت، امتناع امام از بیعت با امویان بود، عده ای خاطرنشان موضوع درهم پیچیدن بساط سیاسی را در رأس قرار می دهد. نموده اند دعوت کوفیان و اجابت تقاضای آنان منجر به این واقعه گشت، افرادی هم متذکر گردیده اند امام(ع) ستم آمویان را برنتایید و خواست بساط یک نظام سیاسی را در هم پیچد و به جای آن تشکیلاتی را بوجود آورد که با مردم به عدل و انصاف رفتار کند و ارزش ها را ترویج دهد. البته بر شمردن این انگیزه ها برای تصمیم مهمی که حضرت امام حسین(ع) گرفت از برخی جهات درست است ولی تمام اینها شاخ و برگ شجره طیبه عاشورا می باشد.

اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر

یکی از اساسی ترین راهکارهای اجرایی شدن آموزه های اسلامی در جامعه، تقویت روحیه نظارت همگانی و احساس مسئولیت اجتماعی در جامعه است، زیرا هرگونه بی تفاوتی و پرهیز از انجام مسئولیت اجتماعی، زمینه تسلط منکرات و فرهنگ ضد اسلامی را فراهم می کند. به دلیل اهمیت و معروف و نهی از منکر می باشد و اصولاً همین ویژگی ارزش جایگاه این مسئله در اجرایی شدن و اقامه ارزش های دینی نهضت را ارتقاء داده و به موجب آن شایستگی پیدا کرده است. این عنصر، کیمیایی است که مس وجود انسان ها را تبدیل

در فلسفه قیام حضرت ابا عبدالله الحسین(ع) نکات مختلفی را مطرح کرده اند و برخی گفته اند عامل بوجود آمدن این وابسته ایست و نه ارتباطی به تقاضای بیعت دارد و نه آن که حرکت، امتناع امام از بیعت با امویان بود، عده ای خاطرنشان موضوع درهم پیچیدن بساط سیاسی را در رأس قرار می دهد. نموده اند دعوت کوفیان و اجابت تقاضای آنان منجر به این واقعه گشت، افرادی هم متذکر گردیده اند امام(ع) ستم آمویان را برنتایید و خواست بساط یک نظام سیاسی را در هم پیچد و به جای آن تشکیلاتی را بوجود آورد که با مردم به عدل و انصاف رفتار کند و ارزش ها را ترویج دهد. البته بر شمردن این انگیزه ها برای تصمیم مهمی که حضرت امام حسین(ع) گرفت از برخی جهات درست است ولی تمام اینها شاخ و برگ شجره طیبه عاشورا می باشد.

از موضع گیری های امام حسین(ع) در موقع مقتضی، مکانبات، وصایا، سخنان، خطبه ها و نیز بررسی های روایی و تاریخی و حتی متون زیارتی برمی آید که مهم ترین عامل در عاشورای سال شصت و یکم هجری موضوع اساسی و بنیادی امر به معروف و نهی از منکر می باشد و اصولاً همین ویژگی ارزش جایگاه این مسئله در اجرایی شدن و اقامه ارزش های دینی نهضت را ارتقاء داده و به موجب آن شایستگی پیدا کرده است. این عنصر، کیمیایی است که مس وجود انسان ها را تبدیل

به عنوان هدف قیام خویش مطرح نموده است «آنی لم اخراج اشرا و لا بطرا و لا مفسدا و لا ظالما، انما خرجت لطلب الاصلاح بیان نمودند»:

فی امّه جدی، ارید ان آمر بالمعروف و انهى عن المنكر و اسیر بسيرة جدی و ابی علی بن ابی طالب عليه السلام «) خوارزمی، المقتل، ج ۱، ص ۱۸۸

امام باقر(ع) نیز در این باره فرمودند:

«امربه معروف و نهی از منکر، راه پیامبران و شیوه صالحان و عجیبی است، می فرماید: باید امربه معروف و نهی از منکر را میان خودتان اقامه کنید، رواج دهید و نسبت به آن پای بند باشید، اگر این کار را نکردید، خدا اشرار و فاسدها و وابستهها را بر شما مسلط می کند، یعنی زمام امور سیاست کشور به مرور به دست امثال حجاج بن یوسف خواهد افتاد، همان کوفه ای که امیر مؤمنان(ع) در رأس آن قرار داشت و در آن جا امربه معروف و نهی از منکر می کرد و در مسجدش خطبه می خواند، به خاطر ترک امربه معروف و نهی از منکر، به مرور به جایی رسید که حجاج بن یوسف نقوی آمد در همان مسجد ایستاد و خطبه خواند و به خیال خود مردم را موعظه کرد. حجاج چه کسی بود؟ حجاج کسی بود که خون یک انسان، در نظر او با خون یک گنجشک هیچ تفاوتی نداشت، به همان راحتی که یک حیوان و یک حشره را بکشد، حجاج یک انسان را می کشت. یکبار حجاج دستور داد و گفت همه مردم کوفه باید بیانند و شهادت بدهنند که کافر هستند و از کفر خودشان توبه کنند. هر کس بگوید نه، گردنش زده می شود. با ترک امربه معروف و نهی از منکر، مردم این گونه دچار ظلمهای عجیب و غریب استثنایی و غیرقابل توصیف و

تشريح شدند وقتی که امربه معروف و نهی از منکر نشود و در

جامعه خلاف کاری، زدی، تقلب و خیانت رایج گردد به تدریج جزو فرهنگ جامعه بشود زمینه برای روی کار آمدن آدمهای ناباب فراهم خواهد شد.» (همین قلم، قرآن و راههای مقابله با جنگ نرم، ص ۹۴ و ۹۵)

آری، وقتی اعضای جامعه مراقب هم باشند و یکدیگر را به ارزش های نیک سفارش کنند و از بدی ها و زشتی ها بازدارند، به تدریج زمینه نهادینه شدن و رسوخ سبک اسلامی در زندگی فراهم می گردد. به دلیل همین اهمیت است که امام علی(ع) در این باره فرموده است:

«تمام کارهای نیک و جهاد در راه خدا در مقایسه با امربه معروف و نهی از منکر همچون قطرهای است در برابر دریایی پهناور.» (همان، ج ۱۰، ص ۸۹)

حال که به برکت خون پاک شههای والامقام، قانون امربه معروف و نهی از منکر در مجلس شورای اسلامی تصویب شد و برای اجرا به قوه مجریه ابلاغ گردید، زمان آن فراهم شده است که به تعبیر امام خمینی همه ما به این وظیفه دینی و انسانی عمل کنیم. (همین قلم، قرآن و راههای مقابله با جنگ نرم، ص ۸۹)

اما در مورد پیامد خطرناک ترک این فریضه الهی در جامعه سهلانگاری در انجام وظیفه را خواهد داد. وقتی چنین شد،

جامعه از انحراف نجات پیدا می کند، زیرا حاکم و مدیری که در مدیریت اشتباه نکند، جامعه تحت مدیریتش نیز سالم می ماند.

وضوی من خراب بود. این طور از طرف اعتراف می گیرند.

حالا اگر در اینجا فوراً و به طور مستقیم می گفتند: پیرمرد

امر به معروف و نهی از منکر به طور مستقیم با دین و دنیا و آبروی افراد در ارتباط است و لذا حساسیت ویژه ای دارد؛ همان‌گونه که رها کردن این واجب الهی، هلاکت‌بار و خط‌آفرین است، اجرای آن نیز بدون رعایت حدود و توجه به شرایط و مراتب و روحیات و ظرفیت افراد، زیان بار خواهد بود.

ایشان در چگونگی بهره‌گیری از این روش می‌فرماید:

اگر می‌خواهید به شکل غیر مستقیم امر به معروف کنید،

یکی از راه‌های این است که خودتان صالح و با تقوا باشید،

خودتان اهل عمل و تقوا باشید. (همان، ص ۱۰۶)

و در ادامه فرمودند: این یک غفلت عظیم و اشتباه بزرگی

است امروز در اجتماع ما که برای گفتن و نوشت و خطابه

و مقاله و خلاصه برای زبان و مظاهر زبان، بیش از اندازه

انتظار داریم ... و می‌خواهیم تنها با زبان و گوش همه کارها

را انجام دهیم و انجام نمی‌شود، ناراحت می‌شویم و ناله و

فغان می‌کنیم و می‌گوییم: گوش اگر گوش تو و ناله اگر

ناله من، آنچه البته به جایی نرسد فریاد است. این شعر در

همه زمان‌ها صادق بوده و هست: فکر نمی‌کنیم که ما

اشتباه می‌کنیم، ما بیش از اندازه از این گوش و زبان بیچاره

انتظار داریم ... ما با دست خود و عمل خود خوب رفتار

کنیم تا آن‌ها با چشم خودشان بینند، یک مقداری هم به

این گوش و زبان بیچاره استراحت بدھیم.» (همو، ده گفتار،

ص ۶۷ و ۶۸)

۳. ریشه یابی و درمان

هر خطا و اشتباهی که از دیگران سر می‌زند، ریشه و عاملی دارد؛ مثلاً گاهی عامل گناه، ریشه روانی دارد، مانند: کمبود محبت و گاهی عامل گناه به مسائل اجتماعی بر می‌گردد، مانند بیکاری، در این صورت، مبارزه اساسی با انحرافات ناشی از این گونه عوامل، در گروه مبارزه با ریشه‌هاست؛ یعنی تأمین محبت و نیاز عاطفی برای عامل روانی، یا ایجاد اشتغال برای عامل اجتماعی.

۴. بهره‌گیری از فرصت

ممکن است برخی افراد به راحتی زیر بار حرف حق نزوند گفتند: ما هر دو وضو بگیریم، بینند کدام یک از ما بهتر

خداوند منان برای ترک شراب‌خواری در صدر اسلام، با توجه به ظرفیت مردم آن عصر، احکام آن را به صورت تدریجی به پیامبر(ص) ابلاغ کرد (بقره، آیه ۲۱۹؛ اعراف، آیه ۳۳؛ مائدہ، آیه ۹۰) تا اثربخش باشد، در دعوت به خوبی‌ها باید علاوه بر درجه ایمان، به روحیات، قدرت تحمل، میزان شوق و ذوق و حوصله افراد توجه کرد.

۵. بهره‌گیری از روش‌های غیر مستقیم

بعضی از افراد، تحمل شنیدن اندرزها و یا انتقادهای مستقیم را ندارند، از این رو باید برای اصلاح رفتار آنان از روش غیرمستقیم استفاده کرد.

استاد شهید مرتضی مطهری؛ در این باره می‌فرماید: برای روش غیرمستقیم، حدیث معروفی را برای شما ذکر می‌کنم، بینند این روش چقدر مؤثر است. امام حسن (ع) و امام حسین(ع) در حالی که هر دو طفل بودند، به پیرمردی که در حال وضو گرفتن بود، برخورد می‌کنند، متوجه می‌شوند که وضوی او باطل است. این دو آقا زاده که به رسم اسلام و رسوم روان‌شناسی آگاه بودند، فوراً متوجه شدند که از یک طرف باید پیرمرد را آگاه کنند که وضویش باطل است و از طرف دیگر اگر مستقیماً به او بگویند آقا، وضوی تو باطل است، شخصیت جریحه دار می‌شود، بنابراین جلو رفتند و

۶. برخورد دور از تبعیض

نکته مهمی که باید در اجرای امر به معروف و نهی از منکر موردنمود توجه قرار گیرد، برخورد عادلانه و به دور از تبعیض، با فسادها و خلاف کاری هاست. در عرصه مبارزه با متخلف، زدویندها، ملاحظات سیاسی، قومی و منطقه‌ای، این که فلانی دوست من است یا فلانی وابسته به فلان شخصیت است و نباید با او برخورد کرد و نظایر آن، عامل بی‌اعتمادی، جری شدن خلاف کاران و در نتیجه دور شدن از هدف‌های عالی امر به معروف و نهی از منکر است.

۷. نرم خوبی و مهرورزی

امر به معروف و نهی از منکر، موضوعی بسیار حساس است و باید با مهر و عطوفت و انتخاب بهترین روش‌های اخلاقی همراه گردد. خدای بزرگ به حضرت موسی و هارون(ع)

می‌گوید:

نzd فرعون (که ادعای خدایی کرده است) بروید و با او به نرمی سخن بگویید، شاید پند گیرد یا بترسد. (طه، آیه ۴۴) همچنین خطاب به پیامبر(ص) می‌فرماید:

ای پیامبر به خاطر برخورداری از رحمت خداوند، در برابر آنان نرم شدی و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو پراکنده می‌شدند. (آل عمران، آیه ۱۵۹)

هیاهو و فریاد، بدزبانی، کتك زدن و تندخویی در برابر گناه کار با چنین وظیفه‌ای که از روی عشق به انسانیت و زندگی انجام می‌گیرد، سازگار نیست و جز نفرت و عکس العمل شدید طرف مقابل نتیجه‌ای نخواهد داشت.

۸. امر به معروف و نهی از منکر با رعایت حقوق

امر به معروف و نهی از منکر، بسیار مهم است، اما باید در مراحل مختلف آن، حقوق مسلمانان را نادیده گرفت و شخصیت و آبرویشان را مخدوش ساخت، لذا اجازه تجسس و پرده‌دری و پی‌جویی گناهان پنهان که در خلوت انجام می‌شود، به بهانه امر به معروف و نهی از منکر به کسی داده نشده است. البته در اینجا باید به این نکته توجه شود، کارهای خلافی که باندهای خلاف کار در مخفی‌گاهها و لانه‌های فساد برای انحراف جوانان و به دام انداختن افراد ساده و ضعیف و مبارزه با حکومت حق، انجام می‌دهند، جرمی است اجتماعی و نه شخصی، از این رو حق برخورد قانونی با رعایت مقررات برای دستگاه‌های قضایی محفوظ است.

افرادی، بهره‌گیری از فرصت‌های طلایی است.

قرآن مجید داستان باغ پرمیوه و زیبایی را نقل می‌کند که در اختیار پیرمرد مؤمنی بود. او به قدر نیاز از آن بر می‌گرفت و بقیه را به نیازمندان می‌داد، هنگامی که از دنیا رفت، فرزندانش گفتند: ما خود به محصول این باغ سزاوارتریم و مستمندان را محروم ساختند. در بین آن‌ها برادر مؤمنی بود که برادران دیگر را از بخل ورزیدن و چنین کار زشتی باز می‌داشت، اما کسی به حرفش گوش نمی‌داد. پس از این تصمیم، شب هنگام که همه آن‌ها درخواب بودند، بلایی فraigیر از ناحیه پروردگار بر باغ فرود آمد و آتش سوزان، آن باغ خرم و سرسبز را به مشتی خاکستر تبدیل کرد. صحگاهان به یکدیگر گفتند: اگر

می‌خواهید میوه بچینید، به سوی باغ حرکت کنید، مبادا کسی سخنران را بشنود و از تصمیمشان باخبر شود.

هنگامی که به باغ رسیدند، چنان وضعی بود که گفتند: این باغ مانیست، ما راه را گم کرده ایم. در این میان آن برادر مؤمن با قامتی سرپراز و زبانی گشوده و منطق قوی، آنان را زیر رگبار ملامت قرار داد و گفت: آیا به شما نگفتم خدا را به عظمت یاد کنید و از مخالفت او پرهیزید، شکر نعمت او را به جای آورید و نیازمندان را از اموال خود بهره مند سازید. (قلم، آیات ۳۳ - ۱۷)

۵. اقدام همگانی

کار فردی در امر به معروف و نهی از منکر، چندان مفید نیست؛ همان طور که اگر آب تصفیه شده و پاک را بار دیگر در جوییاران رها کنیم، آلوده می‌شود، محیط اجتماع نیز اگر نورانی نباشد و در برابر آلودگی‌ها عکس العمل نشان ندهد و یا افراد آلوده و فاسد مورد تشویق قرار گیرند، مبارزه با بند و باری‌ها بسیار مشکل خواهد بود.

اگر به آیاتی که در انجام فریضه امر به معروف و نهی از منکر نازل شده دقت شود، خطاب در اکثر آیات، جمعی است نه فردی (آل عمران، آیات ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۱۴؛ توبه، آیه ۷۱ و ۱۱۲). استاد شهید مطهری؛ در این زمینه می‌فرماید: باید به این نکته توجه کنیم که عمل فردی، چندان مفید نیست، آن هم در دنیا فعلی، مشکلی که امروز، در زندگی اجتماعی ما هست این است که افراد اهل عمل، توجهی به عمل اجتماعی ندارند و به اصطلاح (تک رو) هستند؛ در حالی که از عمل فردی کاری ساخته نیست، از فکر فردی کاری ساخته نیست، از تصمیم فردی کاری ساخته نیست، همکاری و همفکری و مشارکت لازم است. (مرتضی مطهری، ده گفتار، ص ۶۸)

يَا بَابَ عَبْدِ اللَّهِ

سَلَامُ اللَّهِ

أَرْ

سَلَامٌ

السَّلَامُ عَلَيْكَ

سَيِّدُ الْمُشْعَلِ